

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXIV (3)

BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA LXIV (3)

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

BULLETIN**OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY****LXIV****No. 3***Editor-in-chief:*

Prof. dr. Dragana Radojičić (Institute of Ethnography SASA)

Editor:

Dr. Srđan Radović (Institute of Ethnography SASA)

International editorial board:

Dr. Milica Bakić-Hayden (University of Pittsburgh), dr. Ana Dragojlović (University of Melbourne), prof. Peter Finke (University of Zurich), prof. Karl Kaser (Karl-Franzens University, Graz), dr. Gabriela Kilianova (Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences, Bratislava), prof. Kjell Magnusson (University of Uppsala), prof. Marina Martynova (Institute of Ethnology and Anthropology Russian Academy of Science, Moscow), dr. Ivanka Petrova (IEFSEM – Bulgarian Academy of Sciences, Sofia), dr. Tatiana Podolinska (Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences, Bratislava), dr. Jana Pospíšilova (Institute of Ethnology of the Czech Academy of Sciences, Brno), dr. Ines Prica (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), dr. Ingrid Slavec Gradišnik (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana).

Editorial board:

Dr. Gordana Blagojević (Institute of Ethnography SASA), dr. Ivan Đorđević (Institute of Ethnography SASA), prof. Ildiko Erdei (Faculty of Philosophy, Belgrade), prof. Ljiljana Gavrilović (Institute of Ethnography SASA and Faculty of Philosophy, Belgrade), dr. Jelena Jovanović (Institute of Musicology SASA, Belgrade), dr. Aleksandra Pavićević (Institute of Ethnography SASA), dr. Lada Stevanović (Institute of Ethnography SASA and Faculty of Media and Communications, Belgrade), academician Gojko Subotić (Serbian Academy of Sciences and Arts), dr. Biljana Sikimić (Institute for Balkan Studies SASA), dr. Jadranka Đorđević Crnobrnja, (Institute of Ethnography SASA), dr. Sanja Zlatanović (Institute of Ethnography SASA).

Advisory board:

Prof. Jelena Đorđević (Faculty of Political Sciences, Belgrade), prof. Maja Godina Golija (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), dr. Renata Jambrešić Kirin (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), dr. Miroslava Lukić-Krstanović (Institute of Ethnography SASA), dr. Mladena Prelić (Institute of Ethnography SASA), prof. Ljupčo Risteski (Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Skopje), prof. Lidija Vujačić (Faculty of Philosophy, Nikšić), prof. Bojan Žikić (Faculty of Philosophy, Belgrade).

Secretary:

Marija Đokić (Institute of Ethnography SASA)

BELGRADE 2016

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

LXIV

свеска 3

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Драгана Радојичић (Етнографски институт САНУ)

Уредник:

Др Срђан Радовић (Етнографски институт САНУ)

Међународни уређивачки одбор:

Др Милица Бакић-Хејден (Универзитет у Питсбургу), др Ана Драгојловић (Универзитет у Мелбурну), проф. др Петер Финке (Универзитет у Цириху), проф. др Карл Казер (Универзитет уз Грацу), др Габриела Килианова (Етнолошки институт САВ, Братислава), проф. др Шел Магнусон (Универзитет у Упсали), проф. др Марина Мартинова (Институт етнологије и антропологије РАН, Москва), др Иванка Петрова (ИЕФЕМ – БАН, Софија), др Татиана Подолинска (Етнолошки институт САВ, Братислава), др Јана Поспишилова (Етнолошки институт АН ЧР, Брно), др Инес Прица (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Ингрид Славец Градишник (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана).

Уређивачки одбор:

Др Гордана Благојевић (Етнографски институт САНУ), др Иван Ђорђевић (Етнографски институт САНУ), проф. др Илдико Ердеи (Филозофски факултет у Београду), проф. др Љиљана Гавриловић (Етнографски институт САНУ и Филозофски факултет у Београду), др Јелена Јовановић (Музиколошки институт САНУ), др Александра Павићевић (Етнографски институт САНУ), др Лада Стевановић (Етнографски институт САНУ и Факултет за медије и комуникације, Београд), академик Гојко Суботић (Српска академија наука и уметности), др Биљана Сикимић (Балканолошки институт САНУ), др Јадранка Ђорђевић Црнобрња (Етнографски институт САНУ), др Сања Златановић (Етнографски институт САНУ).

Издавачки савет:

Проф. др Јелена Ђорђевић (Факултет политичких наука, Београд), проф. др Маја Година Голија (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Рената Јамбрешић Кирић (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Мирослава Лукић-Крстановић (Етнографски институт САНУ), др Младена Прелић (Етнографски институт САНУ), проф. др Љупчо Ристески (Природно-математички факултет, Скопље), проф. др Лидија Вујачић (Филозофски факултет у Никшићу), проф. др Бојан Жикић (Филозофски факултет у Београду).

Секретар уредништва:

Марија Ђокић (Етнографски институт САНУ)

БЕОГРАД 2016.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011–2636–804
eisanu@ei.sanu.ac.rs
www.etno-institut.co.rs

Лектор:
Ивана Башић

Превод:
Јелена Чворовић
аутори текстова

Дизајн корица:
Горан Витановић

Техничка припрема и штампа:
Академска издања, Београд

Тираж:
300 примерака

Примљено на 8. седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној 18. октобра 2016. године, на основу реферата академика Димитрија Стефановића.

Accepted for publication at the 8th meeting of the Department of Social Sciences SASA on October 18th 2016, based on the report of academician Dimitrije Stefanović.

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Printing of the journal was funded by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia

Гласник Етнографског института САНУ излази три пута годишње и доступан је и индексиран у базама: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), SCIndeks (Српски цитатни индекс), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central and Eastern European Library).

The Bulletin of Institute of Ethnography SASA is issued three times a year and can be accessed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), SCIndeks (Srpski citatni indeks), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central and Eastern European Library).

Садржај
Summary

I
Научни радови
Scientific papers

Тема броја - Истраживање миграција
(ур. Мирослава Лукић-Крстановић и Петко Христов)

Topic of the Issue - Research of Migrations
(eds. Miroslava Lukić-Krstanović and Petko Hristov)

- Милена Спасовски, Даница Шантић, *Миграције становништва као детерминанта развита и размештаја становништва Србије у последњих пола века* 453-467
- Milena Spasovski, Danica Šantić, *Population Mobility as a Determinant of Development and Spatial Distribution of Population in Serbia in the Last Fifty Years*
- Мирјана Бобић, Милица Весковић Анђелковић, *Профил и ставови потенцијалних миграната из Србије* 469-491
- Mirjana Bobić, Milica Vesković Anđelković, *Profile and Statements of Potential Migrants from Serbia*
- Жељко Бјељац, Милан Радовановић, *Мултидисциплинарно проучавање значајнијих миграција на примеру територије Војводине (Србија) у 20. веку* 493-507
- Željko Bjeljac, Milan Radovanović, *A Multidisciplinary Study of Significant Migrations on the Territory of Vojvodina (Serbia) in the 20th Century*
- Драгана Антонијевић, Љубица Милосављевић, *'Трећа опција': осцилирајућа кретања гастарбајтера у пензији* 509-526
- Dragana Antonijević, Ljubica Milosavljević, *The 'Third Option': Oscillatory Migrations of Retired Guest Workers*
- Драгана Ковачевић Биелицки, *Methodological Nationalism and Groupism in Research on Migrants from Former Yugoslavia* 527-540
- Dragana Kovachević Bielicki, *Methodological Nationalism and Groupism in Research on Migrants from Former Yugoslavia*
- Драгана Ковачевић Биелицки, *Методолошки национализам и групизам у истраживању миграција са подручја бивше Југославије*
- Marina Martynova, *Migrants in Moscow: the Everyday Life of a City as a Cultural Dialogue* 541-551

- Марина Мартинова, *Мигранти у Москви: свакодневица града као културни дијалог*
- Власта Кокотовић Каназир, Марко Филиповић, Ивана Магдаленић, *Унутрашња мобилност становништва Србије у другој половини XX и на почетку XXI века* 553-567
- Vlasta Kokotović Kanazir, Marko Filipović, Ivana Magdalenić, *Internal Mobility of Serbian Population in the Second Half of the 20th and the Beginning of the 21st Century*
- Ивана Ј. Вучина Симовић, Ана С. Јовановић, *Истраженост српског језика у дијаспори у оквирима филологије и лингвистичких дисциплина* 569-584
- Ivana J. Vučina Simović, Ana S. Jovanović, *A Review of the Research on Serbian as the Language of Diaspora from Philological and Linguistic Perspective*

II

Научна критика и полемика Discussion and Polemics

- Мирјана Мороквашић, *Контекстуализација проблема миграција (ауторизована дискусија са научног скупа)* 585-590
- Марта Стојић Митровић, *Избјеглиштво у савременом свијету. Од политичко-теоријских утемељења до биополитичких исхода* 591-593
- Јована Диковић, *Ново сељаштво: поглед на будућност села и сељака* 593-596
- Драгана Радојичић, *Нова критичка разматрања о исхрани у социјализму – пример из Словачке* 596-599
- Милош Луковић, *Korzenie altargany sięgają głęboko. Buriaci między Rosją, Mongolią i Chinami* 599-601
- Милош Луковић, *Dzieciństwo i starość w ujęciu historyków* 602-603

III

In memoriam

- Драгана Радојичић, *Академик Петар Влаховић* 605-608
- Данијела Велимировић, *Милка Јовановић* 608-611

Избеглиштво у савременом свијету. Од политикотеоријских утемељења до биополитичких исхода

Аутор: Душко Петровић
Издавач: Лијевак, Загреб 2016.

Монографија Душка Петровића, асистента на Одсјеку за етнологију и културну антропологију Филозофског Факултета у Загребу, представља значајан допринос проучавању феномена избеглиштва, комплексне и актуелне појаве која је уздрмала светску и европску јавност у протеклом периоду.

Монографија се састоји из три веће целине. У првој, „Избеглице, апатриди, азиланти и модерна политика“, аутор представља масовну појаву избеглица након Првог светског рата у контексту значајних промена у тадашњем политичком систему. Кроз разматрање трансформације суштинских концепата и инструмената политичког уређења у периоду модерне, као што су национална државе (nation-state), Вестфалски поредак и људска права, као права човека и/или грађанина, аутор анализира питања суверенитета, политичке припадности као извора права, начине повезивања политичке припадности и територије, промене у концептуализацији *човека*, али и настанак специфичних, „аномалијских“ категорија, као што су избеглице или апатриди, и одговор међународне заједнице кроз оснивање посебних закона и институција који регулишу управо овај домен – настанак хуманитаризма као технике дисциплиновања.

Друга целина, „Разумијевање биополитике“, фокусира се на анализу друштвено-теоријских концепата у периоду модерне и њихову трансформацију у постмодерном периоду, пратећи феномен политизације биолошког живота – биополитику. Аутор покушава да одреди основне карактеристике биополитичког стања у коме се развија феномен избеглиштва, тј. да дефинише нешто што би се могло назвати биополитичким диспозитивом, односом концепата, институција и пракси који га генеришу. У овој целини је примењена методологија која није карактеристична за антрополошка истраживања: како сам аутор наводи, ово врло апстрактно поглавље писао је имајући на уму феномен избеглиштва, „у сваком тренутку су ми били представљени свакодневно (живљено) искуство, сјећања, тренуци самоспознаје (кроз говор са самим собом, дакле, кроз мишљење), опћа размишљања, дискурси, праксе које су се могле повезати са теоријским, опћим појмовима коришћеним у књизи“. Удаљавање од класичне антропологије лежи у томе што се закључци о феномену износе без представљања самог објективног феномена. Ова целина тако са једне стране представља спецификацију социополитичког контекста на врло апстрактном нивоу, док са друге прецизира категоријални апарат који аутор користи за интерпретацију феномена избеглиштва. Богатство политичко-теоријских проблема које аутор разматра је велико: култура страха, заједнице несигурности, криза легитимитета политичких институција, *governmentality*, *outsourcing* (или посебан вид екстернализације како власти тако и појединих институција задужених за дисциплиновање), доминација права јачег (политике моћи) у политици и регресија утицаја политичких принципа и закона као регулатора политичког деловања, успостављање дискурса друштва благостања и његове заштите, елитистичност солидарности, свођење јавних интереса на приватне и обрнуто, идеја ограничених ресурса, политике

искључивања и нормализација насиља према Другом, продукција кризе, продукција жртве, представљају само неке од њих.

Трећа целина, „Феномен избјеглиштва и биополитика“, састоји се из анализе феномена избеглиштва као производа биополитичког стања које је аутор раније приказао: само у свету националних држава, граница и суверенитета, и повезивања права са припадношћу територијализованој политичкој заједници, могуће је замислити оне који му не припадају као посебну спознајну категорију, као аномалију и као проблем. У овом делу претходно дефинисан политички контекст и издвојени теоријски проблеми се приказују на примеру конкретних појава, као што су хегемонија западних капиталистичких држава у хуманитарном режиму, изразита центричност дискурса о избеглицама са становишта друштава (организација) пријема, виктимизација и патернализација, бирократска (формално-правна, административна) идентификација избеглице, контекстуална условљеност (арбитрарност) идентификације избеглице, виктимизација и патернализација, генерална експанзија хуманитарног дискурса као начина легитимизације дефинисања кризе и нетранспарентног деловања у циљу њеног разрешавања, све веће затварање (некадашњих) друштава благостања, јачање полицијске сарадње, превентивна употреба силе и тако даље. Додатну вредност овом делу даје анализа грађе сакупљене у Хрватској, где се издваја разматрање личног искуства аутора као избеглице 1990-их и успостављања тзв. коридора крајем 2015. године за транзит миграната од Турске до земаља централне и западне Европе, који је допринео издвајању миграната и омогућио директно полицијско деловање, далеко од очију јавности.

Како сам аутор наводи, књига започиње тематизацијом општих појмова (биополитика, утопија, моћ, биомоћ, живот и други), а завршава тематизацијом посебног, па чак и личног избегличког искуства. Основна теза је да људски биолошки живот у номинално децентрализованом корпоративистичко-националном свету постаје концептуално средиште политике и ултимативна вредност, што, с обзиром на структуралну позиционираност избеглица у односу на друштва пријема, омогућава како хуманитаризацију, тако и нормализацију насиља, кроз производњу перманентне ванредности. Избеглице остају Други, на коме се експлицитно спроводи дисциплиновање (било кроз показивање самилости, било кроз показивање насиља), које евентуално може резултирати уласком у друштво пријема.

Иако је тема конципирана као синхрона, као избеглиштво у савременом свету, аутор с правом даје генеалогичку кључних политичко-теоријских фактора, са намером да утврди елементе које су довели до биополитичког стања у коме се овај феномен манифестује. Отуда и изражена дијахронијска димензија у раду. Пошто је у питању глобални процес, чији је Хрватска део, увид у конкретне ситуације у Хрватској може послужити као основа за компарацију са релевантним ситуацијама у другим државама, као и за даље генерализације. Ова врло занимљива и плодна тема за истраживање отвара многа питања која превазилазе саме миграцијске токове и залазе у глобалне неједнакости, борбе за ресурсе, моћ и контролу, што је аутор недвосмислено показао. Поред овога, монографија има изразит интердисциплинарни карактер, будући да комбинује методе и приступе филозофије, друштвене теорије и антропологије. Монографија значајно доприноси научном проучавању избеглиштва због ширине приступа, богатства

анализираних концепата и дубине којом се разматрају поједини проблеми. Такође, анализирани материјал се односи на процес који је у току, што монографију чини посебно актуелном.

Марта Стојић Митровић

Ново сељаштво: поглед на будућност села и сељака

Осврт на књигу:

Jan Douwe van der Ploeg, 2008. *The New Peasantries. Struggles for Autonomy and Sustainability in an Era of Empire and Globalization*, London: Earthscan, 1–347.

Глобализација и тржишна економија су значајно промениле и унапредиле савремени свет, али су такође креирале нове проблеме са којима се друштва и нације суочавају. Сељаштво и могућности његовог опстанка свакако су важна питања која треба расветлити у овом контексту. Међутим, пре него што се осврнемо на схватање овог проблема представљеног у књизи, неопходно је направити кратку дигресију, важну за читаоца који није упознат са класичном дефиницијом сељаштва, а коју аутор књиге одбацује, и у односу на коју нуди своју дефиницију *новог сељаштва*.

Класичне дефиниције сељаштва, настајале у периоду 50-их и 60-их година XX века, инспирисане су синтезом карактеристика сељачких друштава америчког антрополога Алфреда Луиса Кробера (Alfred Luis Kroeber), која сељаштво описује као половична друштва са половичном културом. Многе класичне дефиниције су се бавиле управо овом двојаком природом сељачких друштава. Са једне стране, она су самодовољна, јер у исто време представљају производну и потрошачку базу породичне економије, која може бити потпуно или донекле аутономна; сељачка друштва имају своје обичаје и локалне норме, који су у већини случајева доминантнији од оних формалних; у сељачким друштвима сродничке, комшијске и пријатељске везе неретко представљају базу преко које се остварује већина социјалних и економских потреба, што их чини не само панданом већ и супституентом формалних институција. Са друге стране, сељачка друштва јесу део ширег друштва и повезана су са њим преко законодавне, управне и извршне власти. Сељачка друштва постају или су економски изложена спољашњем друштву и његовим утицајима преко цена, понуде и потражње када пласирају своје производне вишкове на тржишту. Такође, у погледу инфраструктуре, сељачка друштва чине део ширег система у већој или мањој мери. Међутим, у ком степену је сељаштво интегрисано путем наведених механизма у шире друштво једно је од питања на које класичне дефиниција сељаштва нису имале одговор, што је узроковало многа произвољна и непрецизна одређења сељаштва, која су се пренела до данашњих дана.

Одређење сељаштва као половичног друштва са половичном културом поделило је социологе, антропологе и економисте руралног на оне који су у њему видели конзервативно друштво, несклоно преузимању ризика, а његову производњу као стагнантну и неинвентивну. Друга група теоретичара предвођена

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /
главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) –
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 –
(Београд : Академска издања). – 24 cm

Три пута годишње. - Друго издање на другом медијуму: Гласник
Етнографског института САНУ (Online) = ISSN 2334-8259
ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института

COBISS. SR-ID 15882242